

„КАРАКАЛПАКСТАН“—1977

А. Мухтар
АДАЛАТ

Книга должна быть возвращена
не позже указанного здесь срока

Количество предыдущих выдач _____

83.3 ин 2

М 93

АСКАД МУХТАР

DIZIMGE LI'NI I'-2010

АДАЛАТ

„КАРАКАЛПАҚСТАН“ БАСПАСЫ
НӨКИС—1977

Пуку сша

102436

Книга должна быть возвращена
не позже указанного здесь срока

Количество предыдущих выдач _____

83.3 ин 2
М 93

АСКАД МУХТАР

DIZINGE L'NI P-2010

АДАЛАТ

„КАРАҚАЛПАҚСТАН“ БАСПАСЫ
НӨКИС—1977

Пуку саят

102136

Колыныздағы kitapka көрнекли өзбек совет шайыры, Өзбекстан ССРы Хамза атындағы Мәмлекетлик сыйлыгының лауреаты Асхад Мухтардын сайланды қосықлары енгизилген. Онын қосықларын дағы бәләнт гражданлык лапыз, жокары аламгершилик, Уатанға, партияға, халыкка, тууылған жерге болған меҳир-муҳаббат каракалпак kitapкумарларын да терең тәсир қалдырыуы сөзсиз.

Китаптағы қосықлар шайырдың ҳәр қыйлы жыллары шыққан қосықлар топламлары менен „Шарк юлдузи“ журналы (1976) санларынан аударылған.

Сондай-ак китапта шайырдың белгили „А далат“ ертегине де орын берилген.

Қаракалпакшалаған
Толыбай Қабулов

© Уздавнашр, Ташкент, 1954.

Госиздат Худ. лит. УзССР, 1958.

Қаракалпакшаға аударма.

© „Қаракалпакстан“ баспасы, 1977. Нөкис.

УЛЛЫ СЕМЬЯ

Узақ Памир аўылында
Бирер перзент туўылса,
Қонсылары қуўанысып,
Қарар онын келбетине, хүснине.
Ал ҳаяллар ушып-ушып,
Бир-биринен сүйинши сорар:
— Улма?
— Қызба?
Ана-Уаған өзи турар,
Нәрестениң бесигиниң үстинде

Ийгиликли ис басланып,
Уллы Волга ләбинде,
Қала,
Аўыл,
Бир уақытта бирге дабыл қағады.
Уллы үмит туўылады.
Хәр адамның қалбинде,
Мәмлекеттиң хәр буршынан
Эшелонлар ағады.

Мырзашөлде пайда болса
Этири аңқып

A'jiniyaz at'indag'i Nizami
Informatsiyali'q resurs markasi

INVENTAR №

95064

Жаңа бағ,
Арқада да, кублада да
Мийұасының тәрйипи.
Халқым өзи тәрбиялар, —
Гумшасын да, гүлин де,
Бағман ата тилден тилге
Көшип жүрер хәр үйде.

Узақ Шығыс кемесинен
Жаңа қосық таралса,
Балтикке, Кубаньға шекем
Пүгкил журттың аспанын ол жаңлатар.
Егер қосық дос қалбинен жаралса,
Аралықлар,
Шегаралар,
Таудан асар хәм дослықты аңлатар.

Жаңа норма орынласа
Ленинград адамы.
Тик аяқтан тынлар журтым
Жеңимпаздың дауысын.
Домнашы да,
Мартенши де,
Пишиўши де,
Тигиўши де кастерлер өз намысын.

Мине соннан
Елимиздин кудиретиниң артыўы.
Даңқ хәм алғыс елге-халыққа,
Гүл жайнайтты жүзлерди.
Қолымызда мәртликлердиң бар туўы!
Коммунистлер партиясы
Бир қуяштың нурларындай
Бирлестирди мәңгилікке бизлерди!

* * *

Тан атады.
Үлкен әйнеклеримнен
Үйге кирип келер көгилдир аспан.
Түңги шаршағанлар шығар есимнен,
Қуяш алып келер қосық хәм дәстан.

— Ғарма!—дегін келер қарап әйнектен
Әй, қуяшлы үлкем!
Болғайсаң аман!
Хәр бир күн шыққанда күншығыс беттен
Мен қайтадан туўылғандай боламан.

Алтын нур ойнайды қағаз бетинде,
Уллы рус ағама—биринши сөзим:
„Дослар қатарында мениң елиме
Қуяшлы үлке деп ат берген өзин!“

Қуяш пенен бирге келип ертелеп
Партиям исимнен алғандай хабар...
Терезеден түскен нур ушын рахмет,
Қуяш ушын шексиз алғысларым бар!

КРЕМЛЬ ЕЛКАЛАРЫ

Дала самаллары! Өтиниш сеннен:
Жипек қанат пенен арқаға ушып,
Қуяш—Кремльдин елкасын қушып,
Шайқалт жапырақларды епкинің менен!

Оларды халық меңірі мәңгі көгерткен,
Әлемді жасартып турар хәр бири.
Жапырағында жаслық мұхаббат пенен
Тигілген миллионлап көзлердің нуры.

Қушсан—сап нәпеси урар көксінде,
Тайга аязындай тынық, азада.
Гезген үлкелерін түсер есінде,
Нәубәхәр паслының жупары таза.

Бұл ұллы—Россия тәбиятының
Гөззал көринісі, сулыұ келбети.
Бұл—өмір, халық меңірі,
Турар күні-түн
Мавзолей жанында сақшылық етип.

Жаңа жыл елкасы хәр үйде бәрха—
Жаслық тымсалыдур жадырап тұрған.
Дәл сондай,
Москва—Қызыл Майданда
Жаңа әсир елкасы жайнайды нурдан!

МОСКВА

Инсан саған талпынады,
Тигиледи саған көзлер.
Шын жүректен айтылады
Саған мұдам жыллы сөзлер.

Дүньядағы зор қуыаныш,
Ең әдиулі туйғылар,
Сен аркалы барқ урады,
Сен аркалы туылар.

Досларын көп узакларда,
Бирақ жүрек, жаны бунда
Ұллы арзыұ-әрманлары
Ушырасады кушағында.

Биз жаҳанда бахытлы инсан,
Сенсең—бахыт жұлдызымыз!
Ұллы пайтахт, бауырыңдағы,—
Биз бахтияр ұл-қызыңбыз!

РАХМЕТ, УСТАЗЫМ!

Сай бойында мектеп.
Мисли аппак булт.
Аспан паршасындай кең терезелер...
Маған жүзи жайнап,
Көзлери күлип,
Күни кеше өгти балалық гезлер.
Балам хәм қарады тигилип оған,
Мен хәм мийрим қанғанынша қарадым.
— Рахмет, мектебим!
Меҳирбан анам!
Мине, Ұатан хызмегине жарадым.

Қанша дәрья кештим,
Нешше мәртебе,
Мениң сап денемди тесип өгти оқ,
Бәри есимде емес,
Бирақта еле,
Сол бир сентябрьди умытқаным жоқ.

Анна Григорьевна күлимлеп турып,
Бизди қууанышка бөлеген еди.
Биринши классқа жетеклеп кирип,
Оныншыда ҳақ жол тилеген еди.
Ол меҳирбан еди бизге хәр ўақыт,

Берген нәсияты кеўлимде қалды.
Өмиримде ушырасқан қууаныш, бахыт,
Хәр ўақ устазымды ядыма салды.

Әжим түскен беттиң алмаларына,
Койыў шашларының жары ағы бар.
Қартайғанлық емес,
Зер шашларында,
Мендей миллионлардың жаслық шағы бар.

Ол тилеген бахыт шығар деп билдим,
Және бул тәрепке түскен жолымды
Сол гүзар жол менен жетеклеп келдим,
Жети жасқа толған туңғыш улымды.

Анна Григорьевна!
Талпынар балам,
Сизге,
Сиздей устаз салтанатына.
Саған миннетдарман—
Бир гербиш болса да қаласа ол хәм
Уллы Коммунизм имарагына.

ҲАМЗА ҲАКИМЗАДАҒА

Кешир шәкиртинди!
Жүрек толықсып,
Бүгін ханасына сыймай тур мине.
Искусствомыздың уллы жаршысы,
Миннетдар халқыннан келдик тәжимге.

Атындай сап,
Хәм атындай азада,
Кабириннің үстінде гүмис шоққылар.
Өмири узак таўды да нурлатар заман,
Бирак ушқыр қосық қатарын мудар,
Заман минберинде турып оқылар.

Мине сен өскен жер, сен сүйген бағлар,
Мийнетің, жемісің сениң тойларың,
Хамзаабалдарда, сахнада жаңлар,
Сениң арзыуларың, сениң ойларың.

Атынды айтамыз зор құрмет пенен,
Бирак аўыр қайғы жүректе мудар.
Сениң қутлы қаның топыраққа синген,
Бизің жүрегимизде аққан таза қан.

Сени бауырымыздан жулып алған қол,
Ол қанлы қол еди, жыртықш пәнже еди.
Сени жыртықшларша өлтирсе де ол,
Көкирегине жерлеп отыр ел сени.

Сени қушағына алып қосықлар,
Қадирлеп әдиўлер уллы атыңды.
Қосықларын мудар жүректе турар,
Баянлап ұатанға мухаббатыңды.

Хәр бир таңымызда, бағларымызда
Бар сениң жырларың, сениң излерің,
Сен жырлаған келешекте,
Сен жырлаған өмир де, хәтте —
Жүреклерде жасар отлы сөзлерің.

БАЛАЛАР

Конақ едим.
Конақ үйдің қоңсысы кирди.
Кексе қаял: жүзлерін қарайтқан қуяш.
Демин зорға алып сөйлеп жиберди,
Көзлерінде нурдай тынық
жылтылдады жас.

Кирген екен қуғанышы қойнына сыймай,
Телеграмма узатылды қоллардан қолға.
— Балам, жаным, қиятыр екен, ахудай,
Балам, мениң бүгін шығыпты жолға!

Бала! Бала билермекен ананың қалын:
Уйқы қонбас онын кирпичлерине,
Оның пәк кеулінде шулғынар жаны,
Сезер ана улын жүрек төрінде,

Қуяшқа қарасам таңда ертелеп,
Әтирапта жас баллар—тойдағы яңлы,
Кептерлерге дән сеуіп жүр, еркелеп,
Бәрі айналшықлап қатара талды.

„Қайсысы екен“ деп қарап тұр едим,
Ана шықты.

— Балаң келдіме?—дедим.
Кемпир күліп полковникти көрсетті:
— Келди, танысыңдар, бұл балам мениң!

Орденлери жарқырап қозғалды жерден
Көкірегі бір кулаш зәбердес жигит,
Жүрди, —
Толып кетті әтирап бірден,
Мехрибан анасы турыпты күліп.

Шеке шашы гүмис яңлы жарқырап күнде,
Жүзлерінде әжимлери—нур тарам-тарам.
Ол бір шынар киби турды қасымда,
Бала дейди. Әне, балаға қаран!

Билер! Бала билер ананың қалын,
Билер: не ушын уйқы қонбас кирпичлерине.
Билер: шыдамайды ананын жаны,
Перзент мұдам ананың жүрек төрінде.

Соның ушын көксі жулдыз, қартайған өзі,
Миллион-миллион нәресталер тағдири киби,
Ол—бахтияр, әдиулеген жадырап жүзи
Сол кептердей балалардың хәр бирин.

Жанындағы сол балалар хәм қызлар
Бәрхама миннетдар анаға бурыннан.
Пагонында жарқыраған жулдызлар —
Ананын көзіндегі қуғаныш нурынан.

РАЙКОМ

Көрнекли орынға салынған бул жай,
Иши-сырты питип қалған нағыстан.
Мәрмәрли саулаты мубәрек нурдай,
Жарқырап көринер алыс-алыстан.
Қызыл байрақ турар төбелеринде—
Аспан теңизинде желбиреп дөнип.
Хәм де кең майданның сулыў жеринде
Орнатылған көсемлерге естелик.

Шуғла ағымындай рәўан жоллар,
Қан тамыры киби сымлар мың тармақ.
Текте көзге түскенлери усылар,
Көзге түспегени еле көп бирак.
Жүрек туйғылары,
Көздің нурлары...
Барлығы бул жерге тутасқан келип.
Дала шертеклери, колхоз үйлери—
Элеватор, шахта, отаў хәм парк,
Барлығы тирелген бул жерге барып.

Бир жерде жүз берсе мүшкил ис я дэрт,
Яки шадлық болса жақын-жырақта,
Бир жерде туўылса женис я перзент —
Жүректе сезилип турар сол ўақта...

Райком уйқламас.
Терезесинде
Район өмириниң өшпес шырағы.
Келешек бағлары күндиз-кешинде,
Нәллер жапырағында жайнап турады.

Райком уйқламас.
Мийнеткешлердин
Алған хәр нәпесин сезип уғады.
Районның күни ертенги ислерин,
Таң нурлары менен сызып шығады.
Онда бар халықтың куўаныш, күлкиси,
Жастың хәм ғаррының ойы, туйғысы...

Әне МТС тың жас механиги
Абажүр түбинде отыр уйқламай.
Арза жазып отыр жас жигит бүгин,
Оның көкиреги куўанышқа бай.
Өмир жолын көрер жазған сөзинде—
Алдыңғы қатардан алар ергең жай...
Оның көз алдында райком жайы,
Мәрмәрли зийнеси турар удайы...

Түнги қырманлардай толысып кем-кем,
Таң сарғайып атып, жақты тарады.
Сол мәхәл пахтакеш бир баба әстен,
Саўлатлы жайларға кирип барады.

Ол жақты жайларға кирди де үлкен,
Жүзге ирең қойды қызыл гилемнен.
Секретарь аппарат жанында отыр,
Телефон
Орайлық Комитет пенен
Сөйлесип атыр.

Секретарь сер салып дийхан бабага,
Дейди: „Не деп жууа п беремен, ага?“.
— Берилген үәдени мүддетинен бурын,
Орынлаймыз, сөйдеп айта бер, улым!“.

Терең бир ой менен тигилди баба,
Кирпигинде нурдай жылтылдар жаслар.
Орайлык Комитет пенен Москва,
Итимал, сөйлесер басшы жолдаслар...
Пахтакеш қалбинен шыққан бул лебиз,
Ертең Кремльде жаңлайды сөзсиз!

Исен, әй жанажан тууылған пайтахт,
Райкомға қатты исениү керек.
Ол халықтың тағдирин ойлайды ҳәр ўак,
Ол—бизлерге ақыл, ҳүждан ҳәм жүрек!

БАҒ ИШИНДЕ

Баслықтың гүрринин тыңлағандай тап,
Салқын қыябанда тынды самаллар.
Жасыл скамьяда отырған қонақ,
Басын шайқап қояды бағ таманға.
Энгиме-гүрринде жанланар аўыр
Урыс жылларының естеликтери.
Мийнетте мәртликлер көрсеткен, батыр—
Колхоз қызларының қыналған бели.
— „Бул жерде жоқ еди ҳәттеки тикен,
Самал қумды үйип әкелер еди.
Ертеклерде дурыс айтылған екен:
Қус ушса қанаты күйген жер еди...“

Баслык „қус“ дегенде, изинше дәрхал,
Бүлбил шад намаға сайрап жиберди.
Ойнап қайтып келди салқын самаллар,
Бүлбилдің намасы гүрринди бөлди.
Баслықтың гүррини тамамланбай-ақ,
Бүлбил сайрай берди, самал тынбады.
Қонақ узак ўақыт дараққа қарап,
Бүлбилдің ҳаўазын балқып тыңлады...

ПАХТА БАЙРАМЫ

Жапырақлар сарғайып далада, бағда,
Пахтакешлер тағы ғайрат еткенде,
Гүзгі қоныр самал толкынлап танда
Пешала терлерін сыйпап өткенде,

Биринші қыраудан сәхәрде аспан
Сүмбиле суындай тынық болғанда.
Сақый гүз жемисинен толып дастурхан,
Колхоз телеклери дөнге толғанда,

Сонда гүзеткенде пахтазарларды,
Бир үлкен байрамды күсейди адам.
Жанажан хукимет мәрт дийқанларды
Әзиз анасындай қутлықлар мудар.

Байрам! Дөгерекаш шадлыққа толып,
Бағадыр пахтакеш жырланар тилде.
Жеңис пенен күтип алыўға оны,
Арзыў-әрман болар ҳәр бир кеўилде.

Таң сәхәрде мотор даўысларынан
Жулдызлар серпилип оянар дала.

Пахта жыйын-терим жарысларынан
Ушкала с қызлардың уйқысы шала.

Терим басланғанда сезер қалбимиз
Саат ҳәм минуттың қадир-қымбатын.
Бәрқа бағалайды батыр халқымыз
Мийнеткеш инсанның кәсибин, сымбатын..

Уллы жеңис пенен мәжилислер қурыў
Бизин халқымыздың сүйген әдети.
Байрамларда мәртлик қатарда турыў —
Ҳәр бир пахтакештин бахыт-саадети.

Мийнет пенен мәңги абадан турмыс,
Желбиресин дийқанның жайнап байрағы!
Пахта — халқымызға миллий мақтаныш,
Бүгин үлкемизде ПАХТА БАЙРАМЫ!

* * *

Әййем заманларда
Тоғай тал егип,
Адам оқ жай соқты,
Оқ атты.

Сонда урыс дәрти
Қабырғасын сөгіп,
Ақыл-хуушын пүткіл
Жоғалтты.

Хәм оны шақырды
Өзге әлемлер.
Кейин, Калугада
Қыйыр-шыйыр жол.

Планетаны оятпастан,
Әсте кадемлеп,
Жоллардың ярымын
Басып өтті ол.

Ойларында өніп
Қыял атомы,

Космос капәлимде
Бирден киширейди.

Ол ушты.
Әлемди жаңлатты
Сүрен, шаұқымы.
Көк жийек оқ жайдай
Мудам титирейди...

РАБОЧИЙ КЛАСС ВАХТАДА

Сталевар
Данклы Съезд
Вахтасында тур бүгін.
Жүрегінде зор қуаныш
Жакынласты ұллы күн.
Көз алдына келтиреді,
Ол нефтьши досларын.
Ұллы Съезд мәжлісінен
Көрер өмір асқарын.
Көрер Съезд заларының
Мәртебелі минберін.
Еске алар арасында
Өзінің өткен күндерін.
Партияға,
Москваға,
Шын жүректен алып келген
Миннетдарлық сөзі бар.
Бір ұақтары оның аты
Сөзлікте де жоқ еді.
Минне енді-проекти,
Полаты бар, өзі бар.
Бір заманлар, итимал ғой,

Ол туғылған ауылда
Хәтге пахта сабауының
Аты-зағы өшкен шығар..
Байрақдай қызыл танда
Қосып жанды жанға
Мастеревой атасы
Рус рабочийсын,
Қушақлап қушқан шығар.
Сүйди, билди, синирди,
Алып келди ғайратлы
Рус рабочий класының
Данқлы ананасларын..
Өз өмірінде нешше ирет
Жүрегінен кеширген
Мийнет жеңіслерінің
Заўқын хәм де йошларын.
Алексей Стаханов
Мәрт анадан туғылған
Толқын менен тиллескен
Қара алғын шахтада.
Әке-бала,
Комбинатлар
Завод, цех хәм агрегатлар,
Қала, ауыл, республика,
Рабочий класс вахтада!
Паровозлар қышқырады
Эшолонлар жолларда,
Платформада станоклар,
Кабель, экскаватор.
Ташсельмаштан көк теңізге
Атланар „көк кеме“ лер
Пахтазарда ат қойылар:
„Лауреат“
„Новатор“.

Хәр күн куяш туўылады
Шыршык канарларында,
Хәм де Фархад сымларында
Куўат, өмир мәўиж урар.
Әпсанаўий Мырзашөлде
Бүгин бәхәр гезеди.
Ленин берген бахыт пенен
Халык әрманы қосылған.
Бесжыллықлар перзентлери
Ахангаран, Бегабад—
Үлкемиздин мақтанышы,
Қымбат баха ғазийне.
Бесжыллықлар және көрди
Парлап турған ығбалын
Кеше ғана туўылған
Бул бахытлы егизеклер.
Мәрмар таслар жарқырайды
Метро сарайларында.
Волга—Дон әтирапында
Хилковоның цементи.
Таштекстильмаш ватерлери
Трехгоркада мақтаулы,
Марғулан жипегин кийер,
МГУ студенти.
Российский, Рожневаның
Инженерлик мектеби
Рабочийға рус халқының
Сақый қолындай ашық.
Ақшам Ленин томларының
Хәрбир даңқлы бетлери
Айдын жолындай ашық.
Даңқлы тарийхтың даўамың
Биди ол да жаратар:
Әне, Съезд залында

Фаниевтиң өзи бар.
Партияға,
Москваға,
Москвалы устазына
Шын жүректен алып келген
Миннетдарлық сөзи бар.
Қара түтин толған екен
Сталинград аспанында
„Тракторный“ цехлары да
Атланыпты сонда жаўға.
Ызғырықта азап көрип,
Кум ғышырлап тисинде
Ол мартенге гербиш қалап,
Турған оттын ишинде.
Тынышлықты өзи қурды
Өзи билер қадирин.
Оны өзи беккемлер хәм
Өзи қорғар хәр күнин.
Тынышлық деп жан берген
Макар Мазай антлары
Полат ушқындарындай,
Көз алдында гурады
Оның барлық уақлары.

Партияға,
Москваға,
Уллы рус ағасына
Шын жүректен алып келген
Миннетдарлық сөзи бар!

БИЗИҢ БРИГАДИР

Шөл бауырында канал.
Нәүпир суу.
Отыз гектар егис жеримиз.
Бригадамыз мийнеткеш, татыу,
Нәзми бизиң бригадиримиз.
Көзлеринде от жанар онын,
Қатгы коллы, сезгир, меҳирбан.
Түсинер тез адамнын жанын,
Кеўлимизди аўлайды мудам.
МТС тың механиклери де,
Айбынады оңнан бәри де.
Тек Нәзмидиң айтканы айтқан,
Бир айтады, айтпайды кайтадан.

Хәммеден көп ислейди исти,
Хәм өзи де оғыры күшли,
Слетларда бизди мақтайды.
Ол ашытып айтады гәпти,
Бирақ,
Кейин сени жақлайды.

Шала болса исиң егерде,
Жерден алып, салады жерге,

Кригикасын еситсе қулағың,
Келер жылағың.
Жер жарылса сол ўақ егерде,
Кирип кеткиң келеди жерге.
Оған қарсы қарай алмайсан,
Кеширим де сорай алмайсан.

Арамызға келсе,
Улы ўа-ха-ха...
Басланады күлкилер бирден.
Даўысы да жағымлы,
Сөзи болса-оқ.
Түсинди де биледи көрген,
Бәрин билер,
Билмегени жок,

Бирақ...
Жигитлерге қайрылып бақпас,
Сәйир еткенде канал бойында.
Түни менен ҳеш кирпич қақпас,
Ер жигитлероның ойынша.
Түнлер бизге уйқы бермейди...
Бригадиримиз буны —
Нәзерине илмейди.
Тек ол соны сезбейди,
Текте соны билмейди...

БИР КҮНИ АЗАНДА

Бункерин кырманға аударды Ләтип,
Кызлар болса оны туталды гәпке.
Ләтип итибар бермей қосығын айтып
Машинасын айдауды дауам етпекте.
Шамалап кетеди хәр келгенинде...
Қырман тасқан сайын кеули барқ урар.
Машинасы теніз кемелериндей,
Алыслардан көгис тартып жарқырап.
„Адамлары искер,
Пахтасы болық“—
Ләтип кууанады ойлаған сайын.
Колхоздың тағы да планы толып,
Оңға баса бергей ислер илайым!
Бәри бәрәкәллә!
Бәринен бетер,
Айтпайсаңба арыў кызларды, пай-пай...
Бир-биринен зият,
Ыкласың кетер,
Барлығын бир жерден жыйнап алғандай.

Сөйтип ойнап-күлип ислеп жүр еди,
Хеш усамас еди муңлы адамға.

Қапелимде бир ўақыя жүз берди,
Бир ғулғула түсти бүгин оған да.
Рульге отырса бир күн ертелеп,
Бункердин бир жағын ўайран етипти.
Бункерге пор менен биреу былай деп,
Төрт қатар бир бәйит жазып кегипти;
„Кеўлиңиз тас екен, пәрўа қылмайсыз,
Жүректің дәртлерин көзден билмейсиз.
МТС тың кызлары бенде еттиме,
Колхоздың кызларын көзге илмейсиз?“
Әўели шыр-пыры шықты Ләтиптиң:
—Колына шыйқан шыққыр, жазған ким екен?
Тап таза машинға қаны қатып, ким,—
Усы мениң менен ойнап жүр екен?
Қайтадан оқыды,
Титиреп кетти тек.
Руль де сыпқанап кетти колынан.
Машина сәл қалды аударылайын деп,
Шығып кетип баратырған жолынан...

Сөйтип, ойнап күлип
Ислеп жүр еди,
Хеш усамас еди муңлы адамға.
Мине бул ўақыя өртеп жүрегін,
Тағы бир ғулғула түсти оған да.
Хәр ўақ оқып қояр:
„Ким жазған екен?
Жазған адам мени танийма екен?
Қайсысы жазған екен?
Меҳринисама екен?
Салийма ямаса Халиймамекен?

Әх, Халийма болса егер...
Жигитлер!“...

УШЫРАСЫҰ

Дадали тоқсанға жақынлап калған,
Бирақ көзлерінде жайнар жаслығы.
Еле тәндар,
Еле жұлдыз атанған,
Алдыңғы бир
Бригаданың баслығы.
...Азан менен есик қакты секретарь:
Бабаны кенеске шақырған обласъ.
Район орайына барып,
Сақалын тарашлатып,
Этирди бурқыратып,
Дәрхал,—
Поездға шықты асығыс.
Купеден ларсылдап келип, вагонда
Бир кемпир отырды барып қасында.
Шайы орамалын бастан алғанда
Бир нәрсе жалт етти көз қарасында.
— Ҳау! Ризван кемпир?!
— Оҳо... жас жигит!
— Жол болсын, өжет қыз?
— Жайша, айланып...
— Өзиңизден сорасақ?
— Биз хәм самаллап,

Ойнап қайтайық деп шықтық сайланып.
Жас жигит ұағында оны жандырып,
Сыр бермеген еди усы Ризван.
Шашларын ағартып, ақылын алдырып,
Ислеген не түрли қысым Ризван.
— Сөйтип, отырсаңба ақлықты бағып?...
— Жүриппиз, топырақтан тысқары еплеп...
— Өзинде жүрсенбе жүўери қорып...
Таңлайын қағып. .
— Аўа, жүрмиз жүўери қорып...
Вокзал.
Кушақларда гүздин гүллери.
Жайдың дийўалында лозунглар бар:
„Хош келдиңиз, данклы мийнет ерлери!“
Пәсте—алдыңғылар сүүрети қатар...
Дадали баба да уўқалап көзин,
Сүүретке қарады.
Ақылы ҳайран:
Пахтакешлер арасында тур—өзи,
Пиллекешлер арасында—Ризван!
— Ҳим!—деп жөтелледи жанында биреў,
Қараса Ризван, турыпты күлип.
Көрмегендей болды кемпир де дәрриў,
Баба да:— Ҳим!—деди жөтелген болып.
Кемпир
Ғаррының сүүретин көрсетти ымлап.
Ғарры да:
Кемпирдин сүүретин көрсетип жылдам:
— Отырсаңба ақлықты бағып?
— Жүриппиз еплеп...
— Өзинде жүўери қорып?
— Аўа, жүўери қорып...

ЗАРАФШАН

Ертеде бир шопан кум баўрайынан,
Таўып алыптымыш бир гүзе алтын.
Сүйип сол шопанның ел маңлайынан,
Зарафшан койыпты дәрьяның атын.

Және үмитленип бийшара шопан,
Телмирип қарапты дөгерекдашқа.
Бирақ көринбепти ҳешнәрсе оған,
Сарғайған кум менен қамыстан басқа ..

Бүгин бул алабты көрсе еди шопан!
Көз айырмас еди оған талпынып.
Бәхәрде бағ гүллеп, ал гүзде кәрўан,
Колхоз даласының аппақ алтыны.
Дәрьялар зарафшан, жоллар зарафшан,
Сақый жер зарафшан, қоллар зарафшан!

Алтыннан кем емес, алтыннан ағла,
Пахта, буўдай, жипек, жүзим, каракөл,
Қуяштан нур емип, куўанып, шағлап,
Дәўран сүрип атыр бахытлы бир ел!
Зарафшанға кел!

МЕН ДУНЬЯҒА ШЫҒЫП ДУНЬЯ АРТТЫРДЫМ

Базда ойланаман:
Не болар екен,
Өз мойныма аўыр жүк алып бунша,
Өмир кеширемен қашанға шекем,
Исенип бир парша қағазға сонша?

Бирақ буны жазып болама хатқа?
Минекей жылларым,
Аўхалым, күним...
„Өзимдики“ деп ойласам ол ўақта,
Қайдан, қай мәнзилге шекем өмирим?

Шегарасы барма ой хәм сезимнин?
Узақғағы жулдыз нур себер жанға.
Билемен, булдырар алды көзимнің,
Егер сол дараққа балта урғанда.

Бүгин ойларымды бөлер бөлшеклеп,
Узак космосғағы мың жыллық гиртлер,
Қашан мени қалдырған итибардан шет,
Бийгана дәрглер хәм арзыў-үмитлер?

Кара шашларымды ағартпадыма,
Жүрегиме салмадыма жаракат,
Көзлерден қанлы жас шығартпадыма,
Ауылларға келген хәрбір қара хат?

Желкемде сеземен Брунолардың
Жанған жалын киби отлы нәпесін.
Сәулендиремен ойымда хәр күн,
Алдағы әсирдің хәр бір сәнесін.

Қайдан, қай мәңзілге шекем өмірім?
Уйқламаппан хәтте ең ауыр күнде,
Қайғы-қуанышым көп болды мениң,
Адамларсыз олар жоқ еді менде.

Күнлерім кеуилли адамлар менен,
Шегарасы жоқдур ой хәм сезимнің.
Адамлар хәм жыллар-ығбал, мәртебем,
Қуанышым-шексиз, гәшүишлерім—мың.

Мен дүньяға келип дүнья арттырдым,
Бирақта барлығын қалдырып кетермен.
Пайманам толғанша ушқынлағгырып,
Жүректің отларын жандырып кегермең.

СЫЙЛЫҚ

Бригадир Сәлим баба
„Волга“ алды байраққа.
Өткен өмір жолын ғана
Ойлап қалды сол ұақта.

Қос айдады гүнде услап
Көрмеді ол не азап?
Ол шаршамас еді хасла
Болса жүйрик қаназат.

...Жүрген сайын жүрегінде
Ой толқыны артады.
Ауыр ойын жүз ат күшли
„Волга“ зордан тартады...

АДАМ

Бир нәрсе жетпейди усы адамға,
Азға қанаатланбас, көпке умтылар.
Мәртликлери шексиз, сонда да бәрқа,
Жерге сыймағандай, көкке умтылар.

Бул адам баласы иренжисе бир,
Я сөзден жетпесе нәзик ишәрат,
Яки наһақлықтан, сәл жерде кеуил
Қалып, жүрегине түссе жарақат,

Әлле бир себептен жанынан безип,
Кийип атырғанда әжелдин тонын,
Сондай пайтга керек емес көп сөзин,
Бир ауыз жақсы гәп жасатар оны.

ФАБРИКАМНЫҢ ЖОЛЛАРЫ

(Анамның естелигине)

Сени ойлағанымда
Ғамгүнмен бираз,
Фабрикамның жоллары
Сен маған мийрас.

Машақатлы бахтымды
Сеннен изледим.
Фабрикамның қыябаны—
Жаслық излерим.

Асфальт емес едіңлер,
Қыйыршық тастан.
Узақ-жақын жолларым
Саған тутасқан.

Гейде балалығымды
Ансап тураман.
Сен өмиримнің өриси,
Тағдирсең маған.

Мен қайрылып қарайман
Адассам егерде.
Сен нурланып жатасан
Көк жийеклерде.

Фабрикамның жоллары.
Сен маған мийрас...

ӨМИР НЕГЕ ШИЙРИН?

Мениң барлығымды баянлар көпке,
Тунғыш поса алған қас қағым ұақлар.
Кейин ушыратпадым ҳеш жерде, ҳәтге
Еле жүрегимди сол пайыт дағлар.

Қайта ушыратпадым жегим ұақтымда,
Бирак умытпадым, сақладым есте.
Устазымның қатты тутымы астында
Ата меҳирин көрип жыладым әсте...

Әлем оянғанда қустай силкинип,
Таңғы шық моншақта көрдим жүзинди.
Соң көп күггим, қайтып келмеді күлип,
Соншама изледим жаслық гезимди.

Сондай сәтти, алтын қас қағым ұақтың
Адамлар кадириң билмейди екен.
Өтип кетеди екен, тақирарланбас дым
Хәм өмирде қайтып келмейди екен.

Өтип кетпесе ше? Барлығы тоқтап,
Бирден музлап қалса қалай болады?
Жоқ—ә, кимге дәркар музлап қалған зат!
Арзыў-әрман пушайманға толады...

Ол ақылға уғрас келер шынында,
Бәлким өмир сыры сонда жасырын.
Тақирарланбас болғанлығы ушын да
Өмир хәм тап сондай бийбаха, шийрин.

АНА МЕҲИРИ КИБИ...

Қуяштың көзинде лаплап сараған
Күннің от жанғаны кеше емеспе?
Ақ алтын пасылы келди араға
Және жүреклерди баслап гүреске.

Сарғыш жапырақ пенен, гүмис таң менен,
Мисли бой жеткен бир сулыұдай күлип,
Өзи жанып турған жүрекке бирден
Туңғыш мухаббаттай келди ол кирип.

Гөне, жаңа, шийрин, барлығы сырлас...
Дәслең көргендеймен гүзди, даланы,
Хәмме нәрсе көринеди сеннен жас,—
Я сондай гөззалма гүздің жамалы?

Балалықта қолды созғанда бирден
Қуяштай көринип ашылған шанақ,
Бүгин орын алды жүрек төринен
Ана меҳири киби ыссы хәм жумсак...

Хәзир кең далалар гүлленип күнде,
Таңда агрегатлар салса да қыйқыў,

Сол уллы өмирдің отлы кеулинде
Сирә гөнермепти сол жууас туйғы.

Мотор кудиретинен, шаўқымлы жерден,
Ең нәзик туйғылар, арзыў-әрманлар,
Мамық тонналардан хәм маңлай герден
Бәлент үйиледи бизиң қырманлар.

Келип Ыатан хәм биз күткен минуғлар,
Таў-таў пахтамызды қабыл еткен ўақ,
Бул уллы жүректе бир сезим турар:
Ана меҳири киби ыссы хәм жумсақ..

БИЛСЕМ ЕДИ...

Арамызда терең бир көл бар,
Алтын гүздің салқын гезинде,
Пасыллардай куўаласыўлар,
Қыс өзінше, бәхәр өзінше.
Бир-биреўге жете алмаймыз,
Бир биреўден кете алмаймыз.

Бир жапыраққа турды бир тамшы,
Қуяш оны жиберди жутып.
Ертең тағы туўылып сол гамшы,
Турар талда қуяшты күтип.
Ол болмаса қуяш жанбайтуғындай,
Хәм де мийири сирә қанбайтуғындай,
Бир-биреўди қоя алмаймыз.
Бир-биреўге тоя алмаймыз.

Гүбелекпе, тас ескерткишпе
От ишинде өткен үш түним?
От ишинде сүйген сол жулдызымда,
Қалса еди тири ушқыным.
Қалса егер тири ушқыным,
Есинде мен жасап қалар едим.
Билсем еди соны, жангенәм,
Мәңгиликті хәм—
Сол ақшамдай күтип алар едим.

ТАҢЛАР ИЗСИЗ ӨТТИ...

Жасады ол мисли турғандай торда,
Жасады ол болып иләнәзик жан.
Геүдесин көтерип жүрди тек зорға,
Есине кирип-шықпас үй, жұмыс қаслан.

Ишип-жеуди ғана ойлады мудам,
Хәм жақсы үйренди уйықлаудың жолын.
Жүрегі жарылмады куұанышлардан,
Шашы ағармады қорқыудан онын.

Хәр нәрсени еплей алар еди ол,
Ойлап өзи ушын пайдалы жақты.
Үйленип хәм алды, азық-ауқат мол,
Пижамаһы менен қыдырды бағды.

Биреу хәуес етер, биреу арланар...
Ол хеш ойланбады, оның кеули тоқ.
Ондай адам ең соңында хор болар,
Буннан оның сирә хабары да жоқ.

Қайғы из салмады кеулине онын,
Изсиз өтип кетти таңлар, бәхәрлер.

Өмирге қарап ол созбады қолын,
Соншелли суу еди жылға, сай, жерлер...

Оны қыйнамады қыял қанаты,
Өмирдің отында лаулап жанбады.
Орынланбай хеш бир мақсет-мурады,
Өмир ләззетине мийри қанбады.

Бирден... әжел келди, тутты жағадан,
Хәтте өгпей қалды тамақтан ауқат.
— „Сауалып кетесең еле, ағажан“, —
Деди таныслары кеуилин аулап.

Ол көп азапланды, қорқа баслады:
„Өлим деген не ол, айтың адамзат?!“
Деп ол адамларға сорау таслады:
„Узақ өмир болса, қане, маған сат?!“

Өлим деген не деп бас қатырғанша,
Өмир деген не деп тәшүишленген жөн.
Өмир нешақ майла болса да қанша,
Өлимнің алдында өрислери кең...

МӘҢГИ ПУТИНЛИК

О, ана табият!
Мениң еркимсең,
Сен мениң хәүесим хәм қарар көзим.
Денимнің саўлығы, қаддим, көркимсең,
Сап ҳаўадан алған нәпесим—өзиң!

Адам шыққаннан соң жақты жаҳанға,
Алғыс айтыў керек Анаға пүткил.
Тәжим егиў керек хәр атқан таңға,
Жақты дүнья мениң көзимдеги нур.

Сеземен дақыллар дәнесиндеги
Шербег болып акқан ырыскалымды.
Мениң сезимлерим—бәхәр гүллери,
Бәхәр көркейтеди турмысларымды.

Жер ыссы, жер жумсақ, жерденмен өзим.
Ол маған асқар шың, қулпырған шәмен.
Жоқ, мен мәңгиликпен, жумылмас көзим,
Тири табияттың бир бөлегимен.

О, өмирдің мәңги пүтинликлери!
Адамларға көк жийекти кеңирек аш.
Билемиз дәртлерге дәрман деп сени,
Абзалы ойларға жақты жулдыз шаш,
О, өмирдің мәңги пүтинликлери!...

ҚЫЙНАЛЫҰ

Китапларым парак-парак,
Кеўиллерди тартады.
Өмирим мениң жасыл дарақ,
Сизлер оның жапырағы.

Мен сизлерден нәпес алдым,
Көп күш пенен жаралдыңыз.
Гейде өксип қалды қалбим,
Самал менен таралдыңыз.

Аппақ булытлар жүзип өтти,
Тағы тамшы тамбады..
Зордан көндим бул әдетке,
Дәртли ойлар қалмады?

Мейли, мейли, журтлар көрсин,
Толғанайын азырақ тағы,
Даўыл турсын хәм төгилсин
Өмиримнің жапырақлары...

ОЛАР ҮЛГЕРДИ

Кандай сауап тауып, не гүна етти,
Токсан жаска шыгып мархум болғанлар.
Хеш нәрсе үлгере алмастан кетти,
Жигирма жасында қыршын болғанлар.

Жок, жок, олар жас болса да үлгерди
Инсан қадир болған иске кетиўге,
Хәм олар үлгерди ең соңғы демде,
Өзин Ана журтқа курбан етиўге.

* * *

Арамызда алыс-алыс жоллар бар,
Саған асығаман гүллесе бағлар.
Жоллар хеш гәп еди, жоллар мейли еди,
Егер болмағанда арада жыллар.

Сени ойлағанда сол жыллар мениң,
Қалбиме қоз салып, титиренер тәним.
Олар мени баслап бос қыялларға,
Жарадай аўырар тула беденим.

Бирақ мен оларды сүйемен оғада,
Тағдир болып қалған маған замана.
Сыртымнан гүзетер анамдай мени,
Хақыйқатында да маған ол Ана.

ТЫНЫШЛЫҚ СҮРЕНИ

Жайлаў ақшамның епкини жылдам,
Керегелер шытырлап, шайқалар таллар.
Түн бойы ерден хеш түспей жүрсе хәм
Түнде тағы сергек жас жылқыманлар.

Алаңда қыз-жаўан ақ-қызыл кийген,
Гүрпилдетип саўар бийениң сүтин.
Этирап тып-тыныш, жүректе сүрен,
Нелерди еслетпес түтинлик, түтин?

Пақырлап гөш қайнар қара қазанда,
Отаў этирапында ийтлер қанғып жүр.
Қызлар қыймылдаған сол бир алаңда,
Тап-таза қымыздың ийиси аңқып тур.

Бирақта бул үйлер өзиниң сырын,
Ақшам жүреклерде беккем сақлайды.
Шынғырып киснесе узақта кулын,
Бийенин көзінде жулдыз шағнайды.

* * *

Ойлап мәңгилигин әрманның бираз,
Гейде жүрегимди қыял қысады.
Күн баўырынан шығып бизиң экипаж,
Алыс космосларға қарай ушады.

Ертеклер, аңызлар жерде бәрхама,
Жырлайды өзиниң кәраматларын.
Қараңғы мүйештен шығып жарғанат,
Шамға күйдиреди өз қанатларын...

ТИЙКАРЫ ТУҰРЫ

(Сезим ҳаққында рационалистлик қосық)

Тырмасып алады ойлардың базда
Жабысқак, биймәни дизбеги бирден,
Былай деп белгилеймиз өзимизге сонда:
„Ойлама, ойлама ондай ойды сен!“

Адам мудам ойлар ойды не түрли,
Өзи билединиң жоқдур кереги.
Тоба, өмир менен сиңисип кетиўге
Ақыл хәм парасат кесент береді.

Биреўлер уйқыда айдын кешелер
Тамның төбесине шығып жүреді.
Сол қас қағым уақта оянса егер—
Жығылар, жарылар бәлким жүрегі.
Тоба, өмир менен бир пүтин болыўға
Ақыл хәм парасат кесент береді.

Бийхуш еткенінде поса ләззети,
Көкиректе қуўаныш толып тастырса,
Яки таңның келбетине машқы етип,
Жол бойында сабыр етип аз турсақ,

Сағынғанда хәм ушырасқан уақытта,
Сезимлер жүректі толқынластырса,
Бундай уақта бирден келип куйылған
Хәр қандай ақыллы пикир артықша.

Өмирдің мағызы туўралы бизге
Сораўлар береді, ақылымыз алтаў.
Ал сезимлер болса жасаў керек дейди,
Жуўабы да сондай: жасаў хәм жасаў.

Қайғы-дәртти сүймес инсан сезими,
Қуяш көленкени хош көрмес хәтте,
Мисли сол сыяклы, өмир хәм өзиниң
Грипдар екенин билмес әлбетте.

„Шын ақылдан емес“, ал „шын жүректен“
Деймиз хәм шын жүрек пенен-сүйемиз,
Хәм сол гөне сөзге муҳаббат деген
Мудам сыйынамыз хәм бас ийемиз.

Мен дүньяда оқып мың томлық китап
Табалмадым кеўил брошюрасын.
Перзентлер мақсетсиз, режесиз-ақ,
Ант етпестен сүйер өзиниң анасын.

Сезимлер өмирдің тийкарына туўры,
Парасат гейде жакын, гей уақта жырақ.
Өмирге муҳаббат хәм жасаўдың өзи
Өмир мәнисинен бираз уллырақ.

ЖАЙЛАҰ ТАҢЫ

Кел жайлауға кел, жайлауға сүйиклим,
Сырласайық атқан таңға талпынып.
Бұл түн бүгін екеумізге тийисли,
Бұл түн бүгін екеумізге мәңгилик.

Падалардың дүбири тынып арыда,
Шопанлардың жаккан оты өшипти.
Сексеуил шоғының ушқынлары да
Жұлдызлардай болып көкке көшипти.

Тур минекей жайлау түни маужырап,
Кушағында қанша гөззал турмыс бар!
Сен сескенсең сол заматта саудырап,
Жерге карай төгилежақ жұлдызлар.

Кел сүйиклим, айдың кекиллери де,
Көк жийекке түсіп атыр таралып.
Көзлериңде тағдирим бар мениң де,
Өмирим тур шашларыңа оралып.

Аппак таң кешип жүр жайлау теңизин,
Неге қалбиң қапелимде ентикти?

Әне, ақ нур түсти:
Майсада бүгін
Биреу орамалын умытып кетипти...

Ески сезимлерди тербеп оятар,
Узақта киснескен сулыұ тай-ғунан.
Тәкирарланып турар сағынышлар, назлар,
Жазлар тек те тәкирарланбас, жангенем.

Кел, дем алып отырайық назлы яр,
Көзлериңе және таң көркинен ал.
Таңлар....
Еле алдымызда бираз таңлар бар,
Бирақ бүгінгідей болмас итимал.

ҮМИТ

Гүз.
Таң сәхәр.
Ләмгершилик,
Казан қайнап, түтин таралар.
Аяқ асты—„шылп,шылп“,
Сырқырайды ески жаралар...

Бар өмириңди ойлайсаң сол уақытта,
Әлле қандай ой жүректі езеди.
Ақылсызлар әне сондай пайытта,
Бұл өмирде жасаудан ұаз кешеди.

Бирақ сен бақ теңизинне өмирдің:
Ол өжетлик пенен дауамлар исин.
Қулақ салсаң, сол уақ көриуің мүмкин,
Ол сени мыңлаған жип пенен байлар.

Пасыллар алмасар, хөлленер хаўа,
Қуслардың даўысы—қыстың дәреги.
Тратуарда бүкирейген бир баба,
Жас нәлди көтерип жүрип келеди.

Нәлди ол абайлап беккем услаған,
Кеўли көтеринки. Киятыр бери.
Қиялында бардур Әлем хошлаған
Бәхәр хәм ашылған ерик гүллери.

Бәлким кулағында шуўылдар этирап,
Көкси менен сезер сая-салқынды.
Суўытқысы келер бәлким азырақ,
Саратанда лаплап жанған хәр күнди.

Бахыт көп болғандур баба өмиринде,
Бирақ бахыт—өткинши, үмит—мәнгилик.
Кексе қоллардағы бир кушақ нәлде,
Ертең уллы үмит турар талпынып.

Бабаның көзинде үмит жалтырар,
Ол нәлди көтерип киятыр бери.
Аўылдың үстинде қалтырап турар,
Балалардың қағаз пәтпелекleri.

ҒАРРЫЛАРДЫҢ ЖАҢА ЖЫЛДАҒЫ ГҮРРИҢИ

— Кетти өмиримизден тағы да бир жыл,
Буны бендеси хәм билмей қалады.
— Бул күнге жеткерди, етейик шүкир,
Қудай берген жанды, қудай алады.

— Неге, ала берип, ашпа курсағы?
Әй, ашпам, соған да жетпейме пәмин:

Ол өмириңнен алған бир жылды тағы
Төкпей-шашпай қосар жасыңа сениң.

ҚАЛБИМ...

Жаңа жылдың аппақ түнин, қыс күни
Балалар соншелли асығып күтеди.
Өткен жылы ушқан қардың ушқыны
Жаңа жыл шегарасын бузып өтеди.

Жас балалар жаңа жылды күтеди,
Маған жыл гүзетиў—қыйын қайғы-ғам:
Гилт етип үзілген жалғыз жапырақ хәм
Жүрегимнің тусына тийип өтеди...

* * *

Турмыс сондай кәрамат күш,
Қанша жәбирин тартсаң аз.
Өлим деген оның ушын
Хеш нәрсеге арзымас.

* * *

Билемен:
Жыллардың ағымы
Қанымды суўытар қалбимде.
Жылларымның бирақ хасылы
Бәри-бир алдында.

АДАЛАТ

(ертөк)

Бурынғы өткен заманда бир
мәстан кемпир болған екен,
Сол кемпирдің бет ажары
ғазепке тек толған екен.
Бар екен сол мәстаннын бир
сондай ерке жалғыз қызы,
Сөз айталмас екен оған
сол ауылда хәргиз кисі.
Мәстан кемпир жүрген жерде
көп бадабат курады екен,
Хызметинде Адалат қыз
мудам таяр турады екен.
Адалаттың әкеси жоқ
хәм пәрмана анасы жоқ,
Жалғыз өзі тураын десе
жайы жоқ, баспанасы жоқ
Хеш ким оған кеуилин ашып
хасла күлип бақпайды екен,
Еткен исин есапқа алып
хеш кам рахмет айгпайды екен.

Кемпир оны езип жумсап
уры-берди етеди екен,
Өзиниң қызын шалжаңлатып
сүйип, еркелетеди екен.
Адалатхан қысы-жазы
хеш қандай дем алмайды екен,
Жумыс десе жеделленип
хасла шаршап-талмайды екен.
Жалаң аяқ шөпшек терип
қыста, сууық қақаманда,
Хәтте терин сыпырыўға
қолы тиймес саратанда.
Сылдырласып суўлар акса,
сайлардан нәубәхәрлерде,
Адалатхан гилем жуўған
оянып таң сухәрлерде.
Гүз самалы жапырақларды
жерге төгип етсе ойын,
Адалатхан сыпырар екен
ергели кеш хәуиз бойын.
Таң сәхәрде малларды да
айдаған ол өрислерге,
Қайтып келип үйдиң ишин
жыйнастырған, келистирген.
Хеш ким оған итибар берип
хасла күлип бақпайды екен.
Еткен исин есапқа алып
хеш ким рахмет айтпайды екен.
Ал кемпирдің ерке қызы
атлас, қамқа кийгенинде
Набат шайнап, шекер ишип
палға аузы тийгенинде,
Сум кемпирдің нәзеринен
қорқып оның хұрреси ушып,

Қалады екен аузындағы
шайнап атқан наны түсіп.
Бай қызлары байрамларда
ишип-жейди түрлі тағам,
Адалатқа айға, тойға
барыў деген буйырмаған.
Гейде кемпир қуанышлы,
салтанатлы пайытларда,
Гейде уллы байрамларда,
той-мереке хәм айтларда,
Адалатты урмайды екен,
оған тили тиймейди екен,
Бирақ қызы анасының
бул әдетин сүймейди екен.
Сол мақсетте қыз бир күни
төсек тартып жатып алды,
Өтирикке наўқас болып
дастыққа тек қатып алды.
Үй сыртында ызғырық жел
есерленип есип турды,
Қыстың қара суўықлары
тийген жерин тесіп турды.
Анасын да, тәуипти де
жантастырмай сөкти қызы,
Хийле менен көз жасларын
сел-сел етип төкти қызы.
Үйдің ишин астан-гестен
етип мәстан кемпир сонда,
Шорыларын шырқыратып,
етлерине басты тамға.
Күни-түни Адалаттын
кирпиги хеш илинбеди.
Ерке қыздың хызметинде
күндей жайнап күлимледи

Дәртке даўа дәри-дәрмәк
хеш бир жерден табылмады.
Кыздың беті бери қарап
сирә ауызы жабылмады.
Каймақ деди, каймақ берди,
жаңғақ деди, жаңғақ берди,
Бергенде де сүтке жуўып,
ен шийринин сайлап берди.
Кишмиш деди, қаўын деди,
деди пал хәм алма, анар,
Сол ерке қыз не тилесе,
барлығы тез болды таяр.
— Не ишесен, не тилейсен,
айнанайын, жаным қызым,
Жасырма, айт, кеўлиндеги
әрманыңның бәрін қызым?
— Апа, көптен бери мен бир
таңсық тамақ көргеним жоқ,
Маған, апа, көк жемистен
сомса писиріп бергенин жоқ.
— Тыңла, қызым, хәр нәрсенин
уақты бар ғой, сәти бар ғой,
Көк жемислер табылама,
хәзир қыс ғой, январь ғой.
Көк жемислер табылмаса,
сонша өтинип соранғанда,
Адалатқа деген сениң
көз қарасың зор екендә?
Өлтирмекши екенсиз ғой
сизлер, мени жеккелетип.
Қыз қылмақшы екенсең ғой
Адалатты еркелетип?...
Ерке қыз көз жасын төгіп,
өзин өзи жулған болды,

Көк жемисти қайдан тапсын,
кемпир қатты ғайран болды.
Ашыу кернеп, қахәрленип,
Адалатты шақырды ол,
— Бар, тез жемис тауып кел!— деп
бийшараға бақырды ол.
— Хәзир қыс ғой, көк жемисти
қайдан ізлеп табаман мен?
Бул сууықта қайда барып,
қайда жортып, шабамаман мен?
Кемпир менен қызы бирден
бақырады оған сол ұақ:
— Көп сөйлем, себетти ал,
эй, көргенсиз, қарам тамақ!
Адалатхан илажсыздан
жыламсырап тилин тислеп,
Жалғыз өзи түн ишинде
жолға түсти жемис ізлеп.
Қатты сууық боранларда
баратыр ол сууқақатып,
Жүрерге жол табалмады,
белбууардан қарға батып.
Адалатхан көз ашаламай
әри-бери жүрген болды,
Бир сахраға шыққан ұақта
қатып қалды байғус, сорлы.
Қараңғылық қаппап алған
көзге түртсе битинбейди,
Ушқан қус я жанлы жәниұар
жақын жерде көринбейди.
Сахраны да басып өтті,
Адалатхан шаршап-қарып,
Тоқтады ол өлип-талып,
бир тоғайға жетип барып,

Тоғайдағы ағашлар да
сууқақатып сәррийип тур,
Дүт тоғайлық қызға қарап
қарсыласып мардыйип тур.
Қарағайлар қалтырап тур,
жапалақлап қар жауып тур,
Ал тоғайда шауқым салып,
сылдырасып суу ағып тур.
Дәрьяның да еки бойын
қарлар менен муз қаппаған,
Қақаман қыс айларында
болама көк жемис саған?!
Ол ойланып турып еди,
сууыққа да тонып әбден,
Жалт-жалт еткен бир от шықты,
көзге түсип узак жерден.
Жалынлары ағашлардың
уша басын шарпып атыр,
Түтинлери кең аспанның
қара бултын қарпып атыр.
Этирапында әлле кимлер
топланысып курып бәзим
Ақсақаллы бир ғаррының
тынлап отыр айтқан сөзин.
Санап көрсе он еки адам—
бир биринен айнымаған,
Хәммеси де шад, кеуилли,
аулақтай дәрт, қайғы-муңнан.
Ғарры төрде отырыпты
патшалардай сәнин курып,
Шыйратылған ақ сақалы
етеклерин тур толтырып.
Ғарры айтар:— „Таң самалын

толқынланып ысқыртаман,
 Кең жағанды бойлатып мен
 қар, боранды ызғыртаман!"
 Адалатты сол уақытта
 олар көріп қалды бірден,
 Хал-жағдайын сезіп оннан
 сорау-жууап алды бірден:
 — Эй, қызалақ, қане сөйле,
 бұл жерге сен келдің қайдан?
 Сәбет пенен не тересен
 қыстың күні бұл тоғайдан?
 Айтшы қызым, бұл жақларға
 жумсап жүрген ким ол сени?
 — Хожайынның ерке қызы
 көптен бери кесел еді,
 Тилегени мұдам оның
 қантыу набат, шекер еді.
 Мине бүгін көк жемистен
 сомса жеуді тиледи ол,
 Тауып кел!—деп мени үйде
 қоймады, түрткіледі ол...
 —Алып келің қызалақты
 мына отғың қасына тез,
 Кеңесейік, қутқарайық
 мүшкілді қыз басынан биз.
 Бирадарлар, барлығыңыз
 бір ауыздан айтың дәрхал,
 Араңызда бұндай қызды
 бұрын-соңлы көрген ким бар?
 — Мен көргенмен, суу бойында
 бұл қыздың кир жуғанларын,
 — Мен көргенмен, усы қыздың
 дүзде малды қуғанларын!

— Тамның басын сыбағанда
 көрген едим бір сапар мен!
 — Отқа отын қалағанда
 көрген едим бір сапар мен!
 — Қырман айдап атырғанда
 көрдім мен бұл қызалақты!
 — Қазан жууып отырғанын
 көрген едим уақты-уақты!
 — Мен таныдым,—деді ғарры,
 енді барлық ис келисти,
 Бірақ оған қайдан тауып
 береміз биз көк жемисти?
 — „Эй, құрметлі ағал—деді
 биреуі тез ушып туырып,
 Оған қарап сөз баслады
 ортаншысы әсте күліп:
 — Ағалар да, инилер де
 қарсы болмас деймен оған,
 Орныңызды сиз бір майдан
 беріп туың хәзір маған?
 — Жүдә дурыс хәм орынлы
 Майдың айтқан мына сөзі,
 Январь аға не дер екпін,
 мейли, айтсын енді өзі?
 — Мейли!—деді ғарры күліп,
 нурдай жайнап гүл шырайы,
 Бир саатқа беріп алды
 өзіннің тах, таж, сарайын.
 Отырды Май тахқа барып
 болып мисли патшалардай,
 Бәхәр болып жайнап кетті
 пүткіл Әлем, әтирап, тоғай.
 Сөйледи Май:
 — „Жасна, Әлем,

ашыл гүлдер доланып!
Жупар ийис анкытыңлар
нуу тоғай хәм далалық!"
Адалатхан қуғаннан
себетин тез алып қолға,
Көк мақпалдай сай бойынан
жемис терип түсти жолға.
Көк шөп десе, көк шөп тайын,
гүл десе, гүл жайқалып тур,
Хош ийисли көк жемиске
себет толып шайқалып тур.
Қайта-қайта алғыс айтып
ол он еки бирадарға,
Шаңлы қосықларын айтып
түсти ауылға барар жолға.
Аспандағы Ай күлімлеп,
жарық етті оның жолын,
Гүл шешеклер безеп барды
жол жөнекей оңлы-солын.
Адалатхан жақылаған
ұяқта жаңа қала бетке,
Және қатты боран болып,
суұйық самал урды етке.
Баяғыдай ызғырық жел
есерленип есип турды,
Қысқы аяз тийген жерин
жулып алып тесип турды.
Адалатхан үйге кирди,
бақырысты кемпир хәм қыз:
— Қайда жүрсен қараң батқыр.
қайда, сомса болар жемис?
Үйдің иши толып кетти
көк жемистиң ийисине,
Кемпир хәм қыз қайран қалды

Адалаттың бул исинё.
Себеттеги көк жемисти
төрге жайып таслады ол,
Көргенлерин бирим-бирим
баян ете баслады ол.
Кемпир хәм қыз көп ойланды,
гәпти тыңлап, басы қатып,
Исенбейин десе болмас,
қапталынла жемис жатыр.
— Айт, сен шынын, саған олар
басқа нәрсе бермедиме?
Я бергенин шашып-шашып,
жолға таслап келмедіңбе?
— Мен олардан, көк жемистен
басқа нәрсе сорамадым,
Көк жемистен баскасына
хеш көз салып қарамадым.
— Сен ақмақсан! Бундай болып
он еки ай көрермисең,—
Тек ғана көк жемис алып
үйге қайта берермисең?
Кемпир хәм қыз Адалатты
жерден алып, жерден салды,
Екеуі де күйіп-писип,
бетлерин де тырнап алды.
— Бул ангөдек, антурғанды
жиберипти айлар баппап,
Мен болғанда көк жемисти
әкелер ем қаппап-қаппап.
Биреуинен алар едим
сайлап жүрип бир қап алма,
Әнарлардан басып-басып
тығар едим қалталарға.
Биреуинен мен өгинип

қауын-ғарбыз тилер едим,
Кулласы, мен, не алыұды,
не қойыұды билер едим!
— Өзиң барып қайтшы қызым,
тез кийинип кеткил, қане,
Тезирек барып айланып қайт,
алдай алмас олар сени!
— Апа, апа, он еки айға
екеұмиз де барайықта,
Қайтайық тез жемислерди
қаплап-қаплап алайықта!
Сөйтип, әсте босағадан
шығып кетти Кемпир хәм Қыз,
Адалатхан үйди бағып,
отын жағып қалды жалғыз.
Үй сыртында ызғырық жел
есерленип есип турды,
Қыстын қара суұықлары
тийген жерин тесип турды,
Кемпир хәм Қыз көз ашалмай,
кетти басы аұған жаққа,
Қалтыратпа тийди оларға,
бир сахрадан асқан ұақта.
Қараңғылық қаплап алған,
көзге түртсе билинбейди.
Ушқан қус я жанлы-жаныұар
жакын жерде көринбейди.
Көп жолларды басып өтти
Кемпир хәм Қыз шаршап, ҳарып,
Хәм тоқтады өлип-талып,
бир тоғайға жетип барып.
Қара тоғай көзин тигип,
қахәрленип қарар алға,
Хәм тоғайда шаұқым салып,

сылдырласып ағар дәрья.
Хайран болып турды олар,
суұыққа да тонып әбден,
Жылт-жылт еткен бир от шықты
ушқын атып узак жерден.
Жалынлары ағашлардың
уша басын шарпып атыр,
Түтинлери кең аспанның
қара бултын қарпып атыр.
Әтирапында әллекимлер
топланысып курып бәзим,
Ақ сақаллы бир ғаррының
тынлап отыр айтқан сөзин.
Санап көрсе он еки адам —
бир-биринен айнымаған,
Хәммеси де шад, кеұилли,
аұлақтай дәрт, қайғы-муңнан.
Ғарры төрде отырыпты
патшалардай сәнин курып,
Шыйратылған ақ сакалы
етеклерин тур толтырып.
Бир ұақытта он еки адам
ол екеұин көрип қалды,
Хайран болып „Не керек?“ — деп
сораұларды берип қалды.
Сол ұақытта Қыз сөйледі:
„— Мийұа бериң бизге қаплап,
Қане, тезирек толтырынлар,
мине, мынаұ канар хәм қап!“
— Мен Сизлерди көргеним жоқ,
мен Сизлерди танымайман,
Қане, айтың, бул тоғайға
келдиңизлер Сизлер қайдан?
Айлар айтты:

— Танымаймыз,
 Көрген жокпыз Сизлерди биз!
 — Көрген жокпыз, шынында да,
 сиздей ерке кызларды биз!
 Январь айтты:
 „— Түн самалын—
 толкынлатып ыскыртаман,
 Кең жаҳанды бойлатып мен
 қар, боранды ызғыртаман!“
 Қарлы боран қаплап кетти
 хәм басланды қараңғы түн;
 Жол, соқпақты боран көмип,
 жүриў мүмкин емес пүтин.
 Аўыл бетке барар жолды
 түни менен изледі олар,
 Хәм суўықтан сәррийсип,
 тонып, қатып, музлады олар.
 Сол-сол екен, сол кемпирдің
 өзи де жоқ, изи де жоқ,
 Қызы да жоқ, баяғыдай,—
 ашшы, зәхәр сөзи де жоқ.
 Ал Адалат болса енди
 көрмей ҳешбир қайғы, азап,
 Мийнет етип атыр дейди
 шад турмыста гурғын жасап.
 Бахты бәлент, өмир жолы
 еле айдын, саррас дейди,
 Он еки ай оған мудам
 өмирлик жан жолдас дейди.

МАЗМУНЫ

Уллы семья	3
Таң атады	5
Кремль елкалары	6
Москва	7
Рахмет, устазым	8
Хамза Хәкимзадаға	10
Балалар	12
Райком	14
Бағ ишинде	17
Пахта байрамы	18
Әйдем заманларда	20
Рабочий класс вахтада	22
Бизин бригадир	26
Бир күни азанда	28
Ушырасыу	30
Зарафшан	32
Мен дүньяға шығып дүнья арттырдым	33
Сыйлык	35
Адам	36
Фабриканың жоллары	36
Өмир неге шийрин?	38
Ана меҳри киби	39
Билсем еди	41
Танлар изсиз өтти	42
Мәңги пүтинлик	44
Қыйналыу	45
Олар үлгерди	46
Арамызда алыс-алыс жоллар бар	46
Тынышлық сүрени	47
Ойлап мәңгилігин әрманның	47
Тийкары туұры	48
Жайлау таңы	50
Үмит	51
Ғаррылардың жаңа жылдағы гүрриңи	52
Қалбим	53
Адалат (ертек)	54

На каракалпакском языке

Аскад Мухтар

АДАЛАТ

(Сборник стихов)

Издательство „Каракалпакстан“
Нукус—1977.

Перевел Толыбай КАБУЛОВ

Редактор Б. Қайыпназаров
Худредактор Қ. Нажимов
Техредактор Ә Турдымуратов
Корректор А. Дәулетбаева

Теріўге берилген ўақты 25/1—1977-жыл. Басыўға р ухсат
етилген ўақты 28/II—1977-жыл. Қағаз форматы 70x108¹/₃₂
Көлеми 2,125 баспа табак. 2,82 есап баспа табак, 2,97 шәртли
баспа табак, Тиражы 7000.
Баҳасы 30 т.

ИБ № 61

„Каракалпакстан“ баспасы. Нөкис қаласы. К. Маркс көшеси, 9.

ҚКАССР Министрлер Советиниң баспа, полиграфия
хәм китап саўдасы ислери бойынша басқармасынын
„Правда“нын 50 жыллығы атындағы Нөкис
полиграфкомбинаты, Заказ № 18

10249

На каракалпакском языке

Аскад Мухтар

АДАЛАТ

(Сборник стихов)

Издательство „Каракалпакстан“
Нукус—1977.

Перевел Толымбай КАБУЛОВ

Редактор Б. Кайыпназаров
Худредактор К. Нажимов
Техредактор Э. Турдымуратов
Корректор А. Дәулетбаева

Терийге берилген уақты 25/1—1977-жыл. Басыўға рұхсат
етилген уақты 28/11—1977-жыл. Қағаз форматы 70x108^{1/32}
Көлеми 2,125 баспа табак, 2,82 есап баспа табак, 2,97 шәртли
баспа табак, Тиражы 7000.
Баҳасы 30 т.

ИБ № 61

„Каракалпакстан“ баспасы. Нөкис қаласы, К. Маркс көшеси, 9.

ККАССР Министраер Советиниң баспа, полиграфия
ҳәм китап саўдасы ислери бойынша баскармасынын
„Правда“ның 50 жыллығы атындағы Нөкис
полиграфкомбинаты, Заказ № 18

10249